

Particularitățile contractului de asigurare de răspundere civilă. Limitarea garanției în timp. (R.Moldova)

Domeniul asigurărilor de răspundere civilă față de terți cunoaște o evoluție spectaculoasă atât ca valori asigurate și prime de asigurare subscrise, cât și ca diversitate de produse de asigurare. Totuși, legislația R.Moldova conține prevederi insuficiente referitor la asigurările de răspundere civilă. Nici codul civil, nici legea cu privire la asigurări nu conțin definiții precise a cazului asigurat în asigurările de răspundere civilă.

Articolul 17 referitor la clauzele contractuale specifice asigurării de răspundere civilă din Legea cu privire la asigurări nr.407-XVI din 21.12.2006, în loc să înceapă cu definiția cazului asigurat începe cu obligațiile asigurătorului la survenirea cazului asigurat : asigurătorul se obligă să plătească o despăgubire pentru prejudiciul de care asiguratul răspunde în temeiul legii față de terțe persoane păgubite și pentru cheltuielile suportate de asigurat în proces civil.

Definiția cazului asigurat este prevăzută generic în lege: risc asigurat, prevăzut în contractul de asigurare, a cărui producere conferă asiguratului dreptul de a fi indemnizat sau despăgubit de către asigurător. Prin urmare legiuitorul îi conferă asigurătorului libertatea de a formula condițiile protecției cum își dorește. Situația este deosebit de periculoasă, luând în considerație complexitatea obiectului asigurărilor și varietatea situațiilor posibile. În consecință, pe piața asigurărilor oferta este deosebit de slabă atât din punct de vedere tehnic, cât și juridic. Asigurații dețin polițe pe care nici ei și nici asigurătorii nu cunosc cu exactitate ce acoperă și nici întinderea în timp a acestora.

Prin contrast, legislațiile țărilor europene acordă o atenție deosebită domeniului asigurărilor de răspundere civilă.

Astfel, codul francez al asigurărilor definește expres atât termenul de caz asigurat, cât și întinderea în timp a protecției. Articolul L.124-1-1 din codul francez al asigurărilor prevede: „în sensul acestui articol daună constituie orice prejudiciu sau ansamblu de prejudicii cauzate terților, angajând responsabilitatea asiguratului, rezultând dintr-o faptă dăunătoare și generând una sau mai multe reclamații. Fapt dăunător este acela care constituie cauza generatoare a prejudiciului. Un ansamblu de fapte dăunătoare având aceeași cauză tehnică și asimilată unui fapt dăunător unic.

La art. 124-5 găsim prevederea cu privire la întinderea în timp a garanției de asigurare, astfel: garanția este, la alegerea părților, declanșată fie de faptul dăunător, fie de reclamație. Totodată, atunci când aceasta acoperă răspunderea persoanelor fizice în afara activităților lor profesionale, garanția este declanșată de faptul dăunător.”

Asigurarea facultativă de răspundere civilă acoperă, de regulă, răspunderea persoanei care cauzează prejudiciu unei terțe persoane prin fapta asiguratului sau persoanelor pentru care acesta răspunde. Părțile pot stipula în contract clauze prin care să fie cuprinsă în asigurare și răspunderea altor persoane expres indicate în contract (subantreprenori, chiriași, soț, soție, copii etc.).

Cred că este oportun ca legislația R.M. să fie completată cu prevederi legale necesare pentru funcționarea normă a domeniului în general și a protecției consumatorilor în special.

În asigurarea de răspundere civilă, calitatea de asigurat o exclude pe cea de terț păgubit. De la această regulă există o excepție: în cazul asigurării de răspundere civilă auto, unde asiguratul, proprietar al autovehiculului asigurat, poate fi victimă a accidentului produs când la conducerea propriului autovehicul se afla o altă persoană¹[3.23.,p.281]. Astfel prin art. 17 din Legea nr. 414-XVI din 22.12.2006 sunt excluse din asigurare prejudiciile produse bunurilor aparținând persoanelor fizice sau persoanelor juridice asigurate de răspundere civilă auto dacă au fost provocate de un autovehicul aflat în posesia lor, dar nu se face nici o referință de excludere cu privire la viața și sănătatea asiguraților aflați în calitate de pasageri ai autovehiculului aflat în posesia lor.

Întrucât obiectul asigurării îl constituie răspunderea civilă, asigurătorul va fi obligat la plata despăgubirii numai dacă sunt îndeplinite, cumulativ cele **patru condiții ale răspunderii civile delictuale**:

- **Fapta ilicită** a asiguratului sau a persoanelor cuprinse în asigurare;
- **Vinovăția** acestora;
- **Existența prejudiciului**;
- **Raportul de cauzalitate** dintre fapta ilicită și prejudiciu.

C.C.al RM prevede că cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune.² [1.2., art.1398].

Dacă în cazul asigurărilor de bunuri neglijența poate constitui motiv de refuz de despăgubire din partea asigurătorului, în asigurarea de răspundere civilă vinovăția și neglijența asiguratului constituie o precondiție pentru plata indemnizației de asigurare.

Relevant este faptul că prin lege asigurătorului i se interzice să refuze plata despăgubirii de asigurare în cadrul asigurării de răspundere civilă din cauza anumitor omisiuni sau fapte din partea asiguratului³[1.5., art.17]. În asigurarea de răspundere civilă, asigurătorul are dreptul, în caz că există temei legal, la acțiune de regres față de persoana răspunzătoare de cauzarea prejudiciului dacă pagubele produse terților, inclusiv și față de asiguraat, dacă daunele au fost:

- ca urmare a unor acțiuni intenționate ale asiguratului sau ale beneficiarului, orientate spre provocarea sau facilitarea producerii evenimentului asigurat, cu excepția acțiunilor de îndeplinire a datoriei civice sau de apărare a vieții, sănătății, onoarei și demnității;
- ca urmare a unei infracțiuni intenționate comise de asigurat sau beneficiar, legate direct de producerea evenimentului asigurat.

Suma asigurată. Atunci când nu este stabilită prin lege, mărimea sumei asigurate este propusă de către asigurat în baza propriilor evaluări reieșind din estimările sale cu privire la paguba maximă posibilă pe care ar putea-o produce terților (proprietăților învecinate, consumatorilor de produse, și servicii, vizitatorilor în incinta întreprinderii, angajaților în cazul accidentelor de muncă etc.). Prin urmare, suma asigurată stabilită la încheiere nu ține de o anumită valoare existentă în momentul încheierii contractului. Valoarea prejudiciului se determină în momentul în care acesta se produce în patrimoniul terțului, iar sub acest aspect, răspunderea asiguratului se circumscrie acestei valori, nedeterminate în momentul încheierii contractului și, în principiu, nelimitate. Cum asigurătorul nu-și poate asuma o răspundere nelimitată, suma asigurată prevăzută în contract este determinată prin stabilirea unor plafoane de garanție per eveniment asigurat sau pe o perioadă de asigurare. Excepție de la situația de mai sus este în cazul asigurării obligatorii de răspundere civilă auto externă Carte Verde. Aceste contracte de asigurare nu conțin valori concrete ale sumei asigurate, dar prevăd limitele legale din țările tranzitate de asigurat și condițiile de asigurare în conformitate cu legislația din domeniul asigurărilor obligatorii, oricare ar fi ele la momentul tranzitării acestora. În conformitate cu prevederile Regulamentului General Carte Verde, toate cererile de despăgubire vor fi gestionate de Biroul

¹ Dreptul Asigurărilor, Irina Sferdian, Editura C.H.Beck București 2009, Ediția 2, ISBN 978-973-115-610-1

² Art.1398 din Codul Civil al RM

³ Legea nr. 407-XVI din 21.12.2006 cu privire la asigurări, art.17

Carte Verde { din țara în care are loc accidentul }, cu autonomie deplină, în conformitate cu prevederile legale și regulamentele aplicabile în țara producerii accidentului cu privire la răspundere, despăgubirea părților vătămate și asigurarea obligatorie, în cel mai avantajos mod pentru asiguratorul care a eliberat Cartea verde sau Polița de asigurare sau, dacă este cazul, în folosul Biroului interesat [3.31. , art.3]. De exemplu la data de 25 martie 2014, conform legislației din Belgia, protecția de asigurare obligatorie de răspundere civilă auto era nelimitată pentru vătămări corporale și 100 milioane Euro pentru pagube materiale provocate terților. În cazul în care asiguratul moldovean ar fi tranzitat Rusia la aceeași dată, aceste limite ar fi fost 160 mii ruble (aprox.3200 euro) pentru vătămări corporale și 120 mii ruble (aproximativ 2400 euro) pentru pagube materiale per victimă. Limitele și condițiile de asigurare sunt variabile și se schimbă odată cu modificările legislative în țările din Sistemul Carte Verde.

Aplicarea garanției de răspundere civilă în timp.

În doctrina franceză, formarea răspunderii este descompusă în șase etape:

- La originea răspunderii poate sta un **fapt generator tehnic** din partea celui responsabil. Acesta poate izvorî din ignoranță științifică, o eroare de concepție a produsului, o eroare sau un viciu de fabricație;
- **Faptul generator juridic sau faptul prejudiciabil – este cauza juridică** ce constituie **interfața temporală între faptul generator tehnic și prejudiciul victimei**, cum ar fi plasarea pe piață a unui medicament, livrarea unui produs cu un viciu ascuns, executarea unei lucrări defectuoase etc.;
- **Survenirea sau realizarea prejudiciului** – este momentul care instituie dreptul la reparație a victimei, pentru că, deși un produs viciat este livrat, dreptul la reparație nu se naște în absența unui prejudiciu;
- **Manifestarea producerii prejudiciului** presupune cunoașterea survenirii lui – în cazul accidentelor de circulație, de pildă, poate curge o perioadă de timp între data faptului accidental și cea a manifestărilor complicațiilor post-traumatice;
- **Reclamația prejudiciului** de către victimă – este o etapă esențială deoarece, dacă victima nu reclamă nimic, nu poate obține o reparație a pagubei;
- **Trazacția sau judecata** – are un rol important în ce privește evaluarea finală a prejudiciului indemnizabil și stingerea obligației civile față de partea vătămată.

În asigurarea de răspundere civilă, definiția cazului asigurat se bazează pe 2 parametri principali:

- **Protecția propriu-zisă** (răspunderea civilă pentru produs, angajatorului față de angajați, notarului, arhitectului etc), a cărui conținut este definită în contract,
- **Momentul temporal de aplicabilitate** a garanției de asigurare.

Există 2 tipuri de limitare a garanției în timp, respectiv polițe de asigurare:

1. Poliță cu protecție la momentul reclamației (*claims-made basis*);
2. Poliță cu protecție la momentul producerii daunei (*occurrence basis*)

Polița cu clauza claims-made.

Poliță cu protecție la momentul reclamației (Claims-made basis) acoperă toate reclamațiile făcute în perioada curentă a poliței, dacă evenimentul de daună are loc în decursul perioadei de asigurare, respectiv după data de retroactivitate (acoperire în trecut) a poliței. Cu acest tip de poliță **patru date cronologice trebuie să fie respectate**: data producerii evenimentului, data începutului poliței, data retroactivă și data terminării asigurării. Atât timp cât factorul care generează prejudiciul are loc după data de retroactivitate și este raportată până la terminarea asigurării, polița în vigoare la data înaintării reclamației va acoperi cazul raportat.

Astfel, putem desprinde două condiții pentru ca Asiguratorul să acorde garanția:

1. Faptul generator al prejudiciului să se realizeze în perioada cât contractul este în vigoare
2. Reclamația victimei să aibă loc tot în această perioadă.

Clauza este dezavantajoasă pentru asigurați și terții-victimă. Această clauză disociază durata răspunderii, care se prelungește până la prescripția acțiunii victimei, de garanția de asigurare, care încetează la sfârșitul termenului de asigurare sau la rezilierea contractului.

Prejudiciul născut în timpul primului contract și reclamat în timpul celui de-al doilea nu va fi acoperit de prima poliță, pentru că nu este îndeplinită cea de-a doua condiție, iar polița următoare nu va acoperi pentru că nu este îndeplinită cea dintâi condiție. Terțul-victimă este penalizat prin această clauză, în sensul că nebeneficiind de protecția asigurătorului va fi nevoit să suporte eventuala insolvență a debitorului său.

Această clauză îl avantajează pe asigurător, care după terminarea termenului de asigurare nu mai răspunde la reclamații viitoare pentru prejudicii din trecut, iar după prima reclamație plătită poate rezilia contractul, lăsând asiguratul descoperit în fața unor reclamații asemănătoare generate de acest fapt dar încă nereclamate.

Clauza de acoperire pentru trecut (retroactive date) – acordă garanția pentru cererile de despăgubire ce survin în perioada de valabilitate a contractului, chiar dacă faptul generator sau prejudiciul sunt anterioare datei când contractul începe să își producă efectele. Totuși, asigurătorii nu iau asupra lor totalitatea reclamațiilor survenite în timpul perioadei de valabilitate a contractului, întrucât se respectă caracterul aleator al contractului, astfel că se va garanta doar „trecutul necunoscut” al asiguratului, adică acele fapte care pot determina răspunderea asiguratului care se realizează înainte de încheierea contractului, dar îi erau necunoscute asiguratului în acel moment.

Într-o speță, Curtea de Apel din Paris a stabilit că trebuie să avem în vedere criteriul obiectiv pentru a aprecia „cunoașterea faptelor” de către Asigurat, iar nu cel subiectiv, fiind indiferent dacă asiguratul știe, în momentul încheierii contractului, că acțiunea victimei era sau nu sortită eșecului, **singurul element de care trebuie să se țină seama este dacă asiguratul cunoștea faptele susceptibile să antreneze o reclamație împotriva sa.**⁴[3.23.,p284]

Clauza de garanție subsecventă permite garantarea faptelor generatoare sau a prejudiciilor survenite în timpul perioadei de valabilitate a contractului, când reclamația victimei este ulterioară rezilierii acestuia. Prin urmare prin această clauză, asigurătorul menține garanția pentru un prejudiciu al cărui fapt generator se situează în perioada de valabilitate a contractului.

Dacă legislația noastră nu se pronunță deloc asupra garanției subsecvente, în codul francez al asigurărilor regăsim că durata subsecventă a garanțiilor declanșate de o reclamație nu poate fi inferior la 5 ani după expirarea sau rezilierea contractului.

Polițe declanșate prin producerea daunei (**occurrence basis**), acestea aplică criteriul potrivit căruia răspunderea asigurătorului este antrenată pentru toate daunele produse în decursul perioadei asigurate. Faptul cauzator al prejudiciului, concomitent faptului generator juridic, trebuie să se situeze în perioada de valabilitate a contractului. Aceasta înseamnă că dacă reclamația victimei intervine în timpul perioadei garantate, asiguratul nu este acoperit dacă prejudiciul este anterior, dar va fi acoperit dacă prejudiciul se produce în perioada garantată, chiar dacă reclamația va fi ulterioară. Aplicarea criteriului survenirii prejudiciului este singurul în măsură să ofere o securitate mai mare pentru asigurat, în special pentru a proteja continuitatea garanției în cazul succesiunii asigurătorilor. În prejudiciile evolutive, în care manifestarea prejudiciului este progresivă și adesea îndepărtată în raport cu faptul prejudiciabil, este dificil să stabilim dacă survenirea prejudiciului se produce în perioada de garanție. Este o chestiune de fapt care rămâne la aprecierea părților sau a instanței.

Din păcate legislația noastră cu privire la asigurări conține prevederi sumare și insuficiente cu privire la asigurarea de răspundere civilă. Legislația nu dă o apreciere clară cu privire la calificarea cazului asigurat în asigurarea de răspundere civilă, de aceea asigurătorii oferă în mod practic doar asigurarea cu clauza cu protecție la momentul reclamației (claims made).

Autor: **ec. Cernica Veaceslav**

Sursa: Teza masterat ASEM 2014, **CONTROVERSE TEORETICE ȘI PRACTICE PRIVIND RISCUL ÎN CONTRACTUL DE ASIGURARE, C.Z.U:347.764:005.334(478)(043)**

⁴ Sferdian, Irina, Dreptul Asigurărilor, Ed.2-a rev., Editura C.H.Beck 2009, ISBN 978-973-115-610-1